

ADAM BALICKI

PODSTAWY PRAWNE FUNKCJONOWANIA I WSPIERANIA OŚWIATY POLONIJNEJ PRZEZ WŁADZE PAŃSTWA POLSKIEGO

Burzliwe dzieje naszego narodu spowodowały, że wielu naszych przodków musiało opuścić kraj swoich ojców. Powody emigracji były różne, począwszy od względów ekonomicznych po polityczne. Zmienne, ludzkie losy spowodowały, że wielu z nich pozostało na emigracji zasilając polską Polonię. Zasadniczo o powstaniu Polonii można mówić już w XIX wieku. Była ona następstwem emigracji politycznej, jak też zarobkowej. Polacy będący pod zaborami przenosili się z rejonów słabiej rozwiniętych do rejonów i państw zapewniających wyższy poziom życia. Ustawodawstwo emigracyjne państw zaborczych nie było jednolite. Przepisy rosyjskie utrudniały wyjazdy, a pruskie zasadniczo ich nie zabraniały. Prawo Austro-Węgier początkowo podchodziło dość liberalnie do spraw emigracji, jednakże później zostały one znacznie zaostrzone¹. W 1918 r. na emigracji było ponad 6 milionów Polaków. W okresie międzywojennym nasz kraj przeżył bardzo intensywne ruchy migracyjne. W latach 1919-1938 wyemigrowało z II Rzeczypospolitej ok. 2 milionów ludzi. Powróciło natomiast milion. Do 1924 r. duża część polskiej emigracji zarobkowej kierowała się do USA i Ameryki Południowej, następnie również do Kanady, Francji i Niemiec. Międzywojenna emigracja zasilala rzesze Polonii w Europie i na świecie². Wydarzenia drugiej wojny światowej oraz zmiany granic, jakie wystąpiły w jej efekcie, spowodowały, że wielu Polaków

---

Dr ADAM BALICKI – adiunkt Katedry Prawa Cywilnego i Postępowania Cywilnego w Wydziale Zamiejscowym Nauk Prawnych i Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Tomaszowie Lubelskim; e-mail: abalicki@o2.pl

¹ A. Chwałba, *Historia Polski 1795-1918*, Kraków 2000, s. 533.

² A. Albert, *Najnowsza historia Polski 1914-1993*, t. I, Warszawa 1995, s. 369-370.

znalazło się na obczyźnie. Na początku lat sześćdziesiątych Polonia światowa stanowiła ogromną masę ludzką, rozrzuconą w różnych krajach i ulegającą stopniowej asymilacji. Wówczas Polonię światową oceniano na 8,2 do 9,8 mln osób. Największym jej skupiskiem były Stany Zjednoczone³. Procesy asymilacyjne nasiliły się na początku lat siedemdziesiątych i były związane z młodym pokoleniem, urodzonym już na emigracji. Dotyczyło to szczególnie Polonii amerykańskiej. Mimo wzrostu liczby osób pochodzenia polskiego, działalność o charakterze niepodległościowym, a także narodowo-kulturalnym i społecznym zmalała⁴. Obecnie szacuje się, że liczba Polaków żyjących poza granicami kraju waha się pomiędzy 14 a 17 milionów. Jest to więc liczba znacząca, wymagająca pielęgnowania związków z Polską.

Jedną z najważniejszych form aktywności Polaków na obczyźnie było od wieków tworzenie własnych instytucji oświatowych. Prawie we wszystkich ośrodkach polonijnych tworzono uzupełniające szkoły przedmiotów ojczystrych. Niejednokrotnie powoływano również własne szkoły o pełnym zakresie ogólnego nauczania. Jeśli społeczności polonijnej nie stać było na tworzenie szkół, to organizowano chociaż lekcje religii w języku polskim, organizowano kursy języka ojczystego, czy też rozwijano pozaszkolną działalność oświatową, służącą podtrzymaniu tradycji ojczystrych. Po II wojnie światowej szybki rozwój oświaty polonijnej nastąpił szczególnie w Anglii. Polskie szkoły uzupełniające powstały nawet w Australii. We wszystkich krajach, gdzie znajdowała się Polonia i szkolnictwo polonijne, realizowano oświatową działalność pozaszkolną. Była ona prowadzona w różnych formach: dodatkowych wykładów, obchodów rocznic narodowych, wystaw okolicznościowych itp.⁵

I. ROZWIĄZANIA LEGISLACYJNE KSZTAŁCENIA POZA GRANICAMI POLSKI OBOWIĄZUJĄCE W PRZESZŁOŚCI

Pierwsza ustawa regulująca ustrój szkolny w II Rzeczypospolitej – *ustawa z 4 czerwca 1920 roku o tymczasowym ustroju władz szkolnych*⁶, nie regulowała kwestii związanych z kształceniem polonijnym. Jednakże w pierwszym sejmie odrodzonego państwa polskiego – Sejmie Ustawodawczym, którego

---

³ Tamże, t. II, s. 474.

⁴ Tamże, s. 688-689.

⁵ D. P r a s z ł o w i c z, *Oświata polonijna, w: Polska emigracja*, cz. II, red. A. Paczkowski, B. Puszczewicz, Warszawa 1990, s. 33-34.

⁶ Dz. U. Nr 50, poz. 304.

kadencja trwała w latach 1919-1922, zajmowano się między innymi sprawą regulacji praw mniejszości polskiej w zakresie szkolnictwa i oświaty na obszarach poza granicami Polski. Zagadnienia te związane były z ratyfikacją Górnośląskiej Konwencji Genewskiej, zawartej pomiędzy Polską a Niemcami 15 maja 1922 r. Miała ona obowiązywać 15 lat⁷. Zgodnie z *ustawą o ratyfikacji polsko-niemieckiej konwencji górnośląskiej*⁸, w zależności od liczby uczniów w danej mniejszości narodowej przewidziano szkoły ludowe w języku danej mniejszości lub równoległe klasy mniejszościowe. Umożliwiono również tworzenie kursów mniejszościowych, bądź też możliwość obejmującą naukę czytania i pisania, jak też religii w języku ojczystym. Na mocy wspomnianej konwencji rząd polski mógł również delegować nauczycieli i przysyłać książki do niemieckiej części Śląska. Zgodnie z konwencją można było tworzyć również mniejszościowe seminaria nauczycielskie⁹. Kształcenie polonijne nie zostało uwzględnione również w *ustawie z dnia 11 marca 1932 roku o ustroju szkolnictwa*¹⁰. Podobnie rzecz wyglądała w pierwszej powojennej ustawie regulującej ustrój szkolny – *ustawie z dnia 15 lipca 1961 roku o rozwoju systemu oświaty i wychowania*¹¹. Dopiero w *ustawie z 7 września 1991 roku o systemie oświaty*¹² pojawiła się delegacja ustawowa dla Ministra Edukacji Narodowej do wydania rozporządzenia określającego zasady organizowania kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą oraz wspomagania nauczania historii, geografii i języka polskiego wśród Polonii, jak też zakres świadczeń przysługujących nauczycielom polskim skierowanym do pracy za granicą w celu prowadzenia wspomnianej nauki. Na podstawie tego przepisu wydane zostało *rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 sierpnia 1992 roku w sprawie wspomagania nauczania historii, geografii i języka polskiego wśród Polonii oraz zakresu świadczeń przysługujących nauczycielom polskim skierowanym w tym celu do pracy za granicą*¹³ oraz *rozporządzenie w sprawie zasad organizowania kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą, wspomagania nauczania historii, geografii i języka polskiego wśród Polonii*

---

⁷ J. S z a b l i c k a - Ź a k, *Szkolnictwo i oświata w pracach Sejmu Ustawodawczego II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1997, s. 142.

⁸ Dz. U. z 1922 r., Nr 62, poz. 398.

⁹ S z a b l i c k a - Ź a k, *Szkolnictwo*, s. 142.

¹⁰ Dz. U. Nr 38, poz. 389.

¹¹ Dz. U. Nr 32, poz. 160 z późn. zm.

¹² Dz. U. Nr 95, poz. 425.

¹³ Dz. U. Nr 63, poz. 316.

oraz zakresu świadczeń przysługujących nauczycielom polskim skierowanym w tym celu do pracy za granicą¹⁴. Zgodnie z przepisami przywołanych regulacji, wspomaganie nauczania historii, geografii i języka polskiego wśród Polonii mogło odbywać się w szczególności poprzez:

- kierowanie nauczycieli do pracy za granicą w środowiskach polonijnych
- przekazywanie niezbędnych podręczników i pomocy służących temu nauczaniu
- organizowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli pracujących w środowiskach polonijnych, w kraju i za granicą
- organizowanie kolonii i innych form letniego wypoczynku dla dzieci i młodzieży polonijnej.

Zgodnie z § 6 ust. 2 drugiego z przytoczonych rozporządzeń, do szkół, szkolnych punktów konsultacyjnych oraz zespołów tych szkół prowadzonych przy placówkach dyplomatycznych i konsularnych mogły być przyjmowane również dzieci obywateli polskich stale zamieszkujących za granicą oraz dzieci osób pochodzenia polskiego niebędących obywatelami polskimi, jeżeli szkoła posiadała wolne miejsca oraz odpowiednie warunki kadrowe i finansowe. Nauka dla nich była bezpłatna. Wspomniane szkoły realizowały programy nauczania uwzględniające podstawę programową kształcenia ogólnego oraz ramowy plan nauczania ustalony dla danego typu szkoły, jak też uzupełniający plan nauczania. Uzupełniające plany nauczania realizowane miały być przez jeden lub dwa dni w tygodniu. Obejmowały one treści z zakresu kultury i języka polskiego, matematyki (w przypadku różnic programowych), historii Polski, geografii Polski, wychowania obywatelskiego.

II. AKTUALNE REGULACJE DOTYCZĄCE KSZTAŁCENIA I WSPIERANIA EDUKACJI POLAKÓW POZA GRANICAMI POLSKI

W celu troski państwa polskiego o swoją mniejszość za granicą, jak też realizację długofalowej polityki państwa, polegającej na utrzymaniu i umocnieniu więzi z etnicznymi Polakami będącymi obywatelami innych państw, ze szczególnym uwzględnieniem państw byłego ZSRR, wprowadzono do ustawy o systemie oświaty art. 22 ust. 3a¹⁵. Zgodnie z przytoczoną regulacją, Minister Edukacji Narodowej otrzymał upoważnienie do wydania rozpo-

¹⁴ Dz. U. Nr 67, poz. 757.

¹⁵ M. P i l i c h, *Ustawa o systemie oświaty*, Warszawa 2008, s. 228.

rzządzenia w sprawie warunków i sposobu wspomagania nauczania języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej oraz innych przedmiotów nauczanych w języku polskim wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą, uwzględniając w szczególności:

- kierowanie nauczycieli do pracy za granicą w środowiskach polonijnych
- przekazywanie niezbędnych podręczników i pomocy dydaktycznych służących tym celom
- organizowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli pracujących w środowiskach polonijnych w kraju i za granicą
- organizowanie kolonii i innych form letniego wypoczynku dzieci i młodzieży polonijnej.

Pierwotnie na tej podstawie wydane zostało *rozporządzenie z dnia 27 marca 2002 roku w sprawie zasad organizowania kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą, wspomagania nauczania historii, geografii i języka polskiego wśród Polonii oraz zakresu świadczeń przysługujących nauczycielom polskim skierowanym w tym celu do pracy za granicą*¹⁶. Rozporządzenie to obowiązywało do 6 września 2004 r., kiedy to utraciło moc na podstawie *ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw*¹⁷. Wspomniane rozporządzenie sposoby wspomagania nauczania historii, geografii i języka polskiego wśród Polonii określało w ten sam sposób, co wcześniejsze rozwiązania. Obecnie w tym zakresie obowiązuje *rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 kwietnia 2009 roku w sprawie warunków i sposobu wspomagania nauczania języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej i innych przedmiotów nauczanych w języku polskim wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą oraz dzieci pracowników migrujących*¹⁸, *rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 września w sprawie zakresu i warunków przyznawania świadczeń przysługujących nauczycielom polskim skierowanym lub delegowanym do pracy za granicą*¹⁹, *rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 roku w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą*²⁰. Zgodnie z ostatnim z przywołanych rozporządzeń, podobnie jak we wcześniejszych rozwiązaniach prawnych, umożliwiono przyjmowanie do

---

¹⁶ Dz. U. Nr 44, poz. 409.

¹⁷ Dz. U. Nr 137, poz. 1304.

¹⁸ Dz. U. Nr 164, poz. 1306.

¹⁹ Dz. U. Nr 164, poz. 1307.

²⁰ Dz. U. Nr 170, poz. 1143.

szkół oraz punktów konsultacyjnych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych dzieci obywateli polskich stale zamieszkujących za granicą oraz dzieci niebędących obywatelami polskimi, jeżeli szkoła posiada wolne miejsca i możliwości kadrowe, organizacyjne i finansowe.

Na podstawie rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu wspomagania nauczania języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej i innych przedmiotów nauczanych w języku polskim wśród Polonii i Polaków zamieszkających za granicą oraz dzieci pracowników migrujących, wspomaganie to odbywa się przede wszystkim poprzez kierowanie nauczycieli polskich do wspomnianych środowisk polonijnych, do szkół funkcjonujących w systemach oświaty innych państw lub nauczanych w innych formach przez organizacje społeczne zarejestrowane za granicą. Podmiotem kierującym do pracy we wspomnianym środowisku jest Minister Edukacji Narodowej lub upoważniona przez niego jednostka organizacyjna. Wspomniane skierowanie odbywa się na podstawie:

- umowy zawartej między ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania państwa, do którego nauczyciel ma zostać skierowany

- wniosku organizacji społecznych zarejestrowanych za granicą, prowadzących szkoły lub nauczanie języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej oraz innych przedmiotów nauczanych w języku polskim.

O skierowanie do pracy za granicą mogą ubiegać się nauczyciele, którzy posiadają:

- kwalifikacje wymagane w Polsce do zajmowania stanowiska nauczyciela danego przedmiotu²¹

- znajomość języka kraju, do którego się udają, lub znają jeden z języków spośród: rosyjskiego, angielskiego, francuskiego i niemieckiego, w przypadku, gdy jest on powszechnie stosowany w kraju, do którego ubiega się nauczyciel

- co najmniej dobrą ocenę pracy uzyskaną w okresie pięciu lat bezpośrednio przed złożeniem wniosku o skierowanie do pracy za granicą

- stan zdrowia umożliwiający podjęcie pracy w charakterze nauczyciela w danym kraju.

Przed skierowaniem do wspomnianej pracy, nauczyciel musi odbyć rozmowę kwalifikacyjną, w celu sprawdzenia w szczególności stopnia znajomości

---

²¹ Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 roku w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. z 2009 r., Nr 50, poz. 400).

języka obcego. Ponadto po zakwalifikowaniu do pracy za granicą musi on odbyć kursy przygotowujące do podjęcia wspomnianej pracy wśród Polonii i Polaków zamieszkałych poza granicami kraju. Doskonalenie zawodowe wspomnianych nauczycieli organizują w kraju i za granicą publiczne placówki doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym. Doskonalenie to polega głównie na organizacji: studium metodycznego, seminariów, konferencji, wykładów, kursów *on-line*, warsztatów i praktyk metodycznych. Przepisy wspomnianego rozporządzenia umożliwiają również przekazywanie za granicę podręczników i pomocy dydaktycznych. Ma to miejsce na wniosek organizacji społecznych zarejestrowanych za granicą lub innych podmiotów organizujących za granicą nauczanie języka polskiego, lub innych przedmiotów w języku polskim, lub samych nauczycieli. Wspomniane podręczniki i pomoce dydaktyczne pozyskuje i przekazuje za granicę upoważniona przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania jednostka organizacyjna, zajmująca się wspomaganie nauczania za granicą.

Z nauczycielem skierowanym do pracy za granicą jednostka kierująca zawiera umowę cywilnoprawną. Umowa ta określa w szczególności: pracodawcę zagranicznego, okres skierowania, świadczenia przyznane nauczycielowi. Wspomniana umowa może zostać wypowiedziana przez jednostkę kierującą, gdy:

- nauczyciel nie wywiązuje się ze swoich obowiązków lub uchybia godności zawodu nauczycielskiego
- nauczyciel naruszył przepisy prawa obowiązujące w Polsce lub państwie, do którego został skierowany
- choroba nauczyciela trwa dłużej niż miesiąc.

Nauczyciel może natomiast wypowiedzieć umowę, gdy jednostka kierująca nie wywiązuje się z zobowiązań wynikających z umowy lub innych ważnych przyczyn. W takiej sytuacji konieczne jest zachowanie miesięcznego okresu wypowiedzenia.

Zakres i warunki przyznawania świadczeń nauczycielom polskim skierowanym lub delegowanym do pracy za granicą w celu wspomaganie nauczania języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej oraz innych przedmiotów nauczanych w języku polskim wśród Polonii i Polaków zamieszkujących za granicą oraz dzieci pracowników migrujących, jak też kształcenie dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą, uregulowane zostało we wspomnianym wcześniej rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 24 września 2009 r.

Jak można zauważyć, władze oświatowe naszego państwa dostrzegają konieczność pomocy środowiskom polonijnym w zakresie edukacji. Jest to

bardzo ważna sfera działań władz, gdyż to głównie poprzez takie działania możliwe jest podtrzymywanie polskości wśród naszych rodaków zamieszkałych poza granicami Polski.

III. PLANOWANE KIERUNKI REGULACJI PRAWNYCH DOTYCZĄCE KSZTAŁCENIA I WSPIERANIA EDUKACJI POLAKÓW POZA GRANICAMI POLSKI

Ustawa o systemie oświaty²² umożliwia wspieranie szkolnictwa społecznego poza granicami. Polskie władze oświatowe rozpoczęły wprowadzanie systemowych zmian w szkolnictwie polskim za granicą. Ich celem jest wspieranie tej części polskiej oświaty. Ministerstwo Edukacji Narodowej realizując zadania wspierające tę oświatę, zmierza jednocześnie do poszerzenia zakresu wspierania polonijnego szkolnictwa społecznego o nowe obszary²³.

W 2009 r. odbyły się szerokie konsultacje społeczne, które przesądziły o kierunku zmian w kształceniu Polaków poza granicami kraju. Zmiany te będą dotyczyły:

- uporządkowania sposobu organizacji pracy punktów edukacyjnych prowadzonych przez ministra za granicą w kierunku ujednoczenia treści nauczania, jednakowych warunków organizacyjnych
- precyzyjnego zdefiniowania kwalifikacji nauczycieli pracujących we wspomnianych punktach
- udostępnienia nowych programów, materiałów edukacyjnych oraz szkoleń dla nauczycieli również szkolnictwu społecznemu
- wprowadzenia możliwości kierowania nauczycieli do organizacji społecznych działających wszędzie tam, gdzie są największe skupiska Polaków i największe potrzeby edukacyjne, począwszy od filii obecnie funkcjonujących oraz planujących usamodzielnienie
- stworzenia możliwości dostarczenia *on-line* materiałów edukacyjnych, kursów dla nauczycieli, form nauczania i egzaminowania w systemie na odległość dla wszystkich osób przebywających w oddaleniu od zorganizowanej edukacji
- wprowadzenie opisu szczegółowych kwalifikacji oczekiwanych od nauczyciela polonijnego oraz możliwość zaliczenia pracy nauczycielskiej za granicą do awansu zawodowego po powrocie do kraju

²² T.j. Dz. U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572.

²³ www.men.gov.pl

– powołanie doradcy/konsultanta oświatowego tam, gdzie dynamicznie rozwija się zapotrzebowanie na polską edukację, oraz zawarcie porozumienia ministra edukacji narodowej z ministrem spraw zagranicznych regulującego zasady pomocy polskim placówkom edukacyjnym za granicą

– wprowadzenie możliwości rejestrowania się społecznych punktów edukacyjnych w polskich placówkach dyplomatycznych, deklarujących posiadanie nauczycieli o odpowiednich kwalifikacjach, oraz realizowanie ram programowych, co ma umożliwić szczególną opiekę doradcy oświatowego, możliwość wystawiania takich samych świadectw, jak w punktach konsultacyjnych, a także preferencyjny dostęp do szkoleń dla nauczycieli

– stworzenie możliwości kwalifikowanym nauczycielom języka polskiego za granicą szerszego zaangażowania się w promocję języka polskiego i prowadzenie kursów oraz udziału w certyfikacji stopnia znajomości języka polskiego, również dla obcokrajowców²⁴.

Zmiany te mają być dokonywane w ciągu najbliższych kilku lat.

PODSUMOWANIE

Ustawa o systemie oświaty pozwala na wspieranie polskiego szkolnictwa poza granicami kraju poprzez: kierowanie nauczycieli do pracy za granicą, przekazywanie niezbędnych podręczników i pomocy dydaktycznych, organizowanie w kraju i za granicą doskonalenia zawodowego nauczycieli prowadzących nauczanie języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej oraz innych przedmiotów nauczanych w języku polskim, organizowanie kolonii i innych form letniego wypoczynku dzieci i młodzieży polonijnej. Kierunki działań resortu edukacji zmierzają również do otarcia nowych obszarów wspierania wspomnianego szkolnictwa. Oświata polonijna powinna cieszyć się szczególnym zainteresowaniem polskich władz oświatowych, gdyż to dzięki niej jest możliwe podtrzymywanie polskości w środowiskach polonijnych, jak też wśród Polaków czasowo przebywających poza granicami kraju. Pozytywnie należy ocenić wspomniane działania, jednakże należy podkreślić, że tak naprawdę ich efekt będzie można poznać po realizacji wskazanych wcześniej planów resortu edukacji. Wydaje się, że najbardziej pozytywnym jej przejawem jest próba koordynacji i ujednoczenia wspomnianego szkolnictwa. Ważnym elementem jest wpro-

---

²⁴ Tamże.

wadzenie również właściwego systemu motywującego nauczycieli do podejmowania wyjazdów do pracy w środowiskach polonijnych.

THE LEGAL FOUNDATIONS OF THE FUNCTION
AND SUPPORT OF POLONIA EDUCATION BY THE POLISH AUTHORITIES

S u m m a r y

One of the most important forms of Poles' activity abroad has for ages been the establishment of their own educational institutions. Almost in all Polish centres schools were made to teach about Poland. Very often normal schools were established with a complete agenda of general tuition. If the Polish communities abroad could not afford a school, then at least religious instruction was organised in Polish, Polish language courses, or else extramural tuition to maintain traditions of the homeland.

At the moment the law of 7 September 1991 on the system of education (i.e. DzU of 2004, No 256, pos. 2572 with change.) provides conditions for the support of Polish education abroad by sending teachers to work abroad, dispatching necessary manuals and didactic aid, organising special courses at home and abroad for teachers who conduct Polish language teaching, history, geography, Polish culture, and other subjects taught in Polish, organising summer holidays for Polish children and adolescents from abroad. The ministry of education is going to open new areas in which to support education. Polonia education should cherish a special concern on the part of the Polish educational authorities, for as long as it exists it is possible to maintain the Polish spirit in Polonia's centres and among Poles who temporarily sojourn abroad. We should think in positive terms about the above mentioned activities. It seems that their most positive manifestation is an attempt to coordinate and unify education. It is important to introduce a proper system of motivation for teachers to go abroad to work in Polonia centres.

Translated by Jan Kłos

Słowa kluczowe: Polska, ustawodawstwo, oświata polonijna.

Key words: Poland, legislation, Polish education abroad.